

Nacionalne konsultacije s umetnicima o Inicijativi REKOM

**Priština/Prishtinë, Kosovo
10.maj 2009.**

Konsultacije sa umetnicima o Inicijativi REKOM organizovala je Inicijativa mladih za ljudska prava na Kosovu (YIHR) iz Prištine/Prishtinë, članica Koalicije za REKOM. Učestvovalo je 10 umetnika, pretežno dramskih umetnika od kojih je većina aktivna i u nevladinim organizacijama, i čak 22 posmatrača, najveći broj njih iz YIHR, dvojica iz međunarodnih organizacija i jedan posmatrač iz švajcarske ambasade. U konsultacijama je učestvovao jedan novinar. Uvodničari su bili Nataša Kandić (Fond za humanitarno pravo, Srbija), Haris Pašović (pozorišni reditelj iz Sarajeva, BiH), i Salem Čorbo (Udruženje Povratak i održivi opstanak, BiH). Izvestila je Koha Ditore.

Potrebno je prvo formirati nacionalnu komisiju Kosova koja će potom saradivati sa regionalnom komisijom.

Nemam nikakve primedbe na inicijativu, pod uslovom da se ona osnuje na jednom realnom kontekstu, osnivanjem komisije Kosova, koja će se na neki način koordinirati sa sličnim komisijama ili bolje da kažem, možda će se formirati neka komisija za druge delove bivše Jugoslavije, bila bi mnogo funkcionalnija u odnosu na kontekst zašto se desio rat na Kosovu. Ovdje se desio rat, a svi su ignorisali da je postojala okupacija od 1989. godine u kojoj su učestvovalе sve zemlje bivše Jugoslavije, savezne snage su bile obuhvaćene iz svih delova bivše Jugoslavije. (...) Sa zaraćenom stranom sa kojom smo bili u ratu još uvek smo u nekom nedovršenom ratu. (Albert Heta, Stacion, Kosovo, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

To je bio posao, Abanac, ima da nosiš. Ovo je urezano u našem sećanju. Mi znamo na koji je način upotrebljeno kolektivno pamćenje. To je još uvek u svežem sećanju, bitka na Kosovu i izgradanja politike koja je stvorila bitku na Kosovu i na osnovu koje su zatim napravljeni planovi istrebljenja. (...) Kosovska komisija ili regionalna inicijativa. Zašto? U praksi to će izgledati isto, ali u ljudskim umovima, ta slika je jako važna, jer Kosovo nije bilo republika, data joj je autonomna pokrajina koja joj je kasnije oduzeta. Nakon velikog broja ljudskih žrtava, (...) ljudi žele da osjete da su gospodari samoga sebe, gospodari svoje zemlje, žele da poseduju to. (Eli Krasniqi, sociološkinja, Kosovo, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Regionalni pristup otvara prostor za razjašnjenje brojnih nerasvetljenih zločina i priznavanje da su se dogodili.

Ja živim u Bijeljini. Jedinice 1. aprila ujutro došle iz baze iz Erduta i jednostavno napale grad i pobile ogroman broj civila. Selektivno je pobijeno jedan veći broj Albanaca. To je najveće stradanje Albanaca u Bosni i Hercegovini u ratu, u ratu za Bosnu i Hercegovinu. Njihova tijela su odmah prevežena porodicama u okolini Tetova, najveći broj i na druga mjesta. Oni su ukopani bez obdukcija, bez forenzičkih nalaza. Sada samo njihove porodice znaju da su oni ubijeni u Bijeljini, u aprilu 92. godine. Nema znanja o tome. Nema pokretanja sudskih

postupaka. (...) Jedna [tela]su prevežena i ovako sahranjena, druga su bačena niz Drinu i pokopana u niz groblja od Sremske Mitrovice pa gotovo do Beograda. (...) Ta komisija bi nadogradila sav ovaj napor civilnog sektora da dođemo do podataka. (Salem Čorbo, Udruženje Povratak i održivi opstanak, BiH, Kosovo, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

U Srbiji postoji poricanje ratnih zločina. Ako mi ništa ne uradimo, ako ne zalažemo se da se ustanove činjenice, da te činjenice budu prihvaćene, kada se ustanove i ako dobijaju jedan regionalni kontekst, onda je to vrlo jak pritisak na srpsku vlast da ne može da ih poriče. (...)Ako to ne bude ustanovljenje činjenica u kojoj će da budu uključena čitava regija da bi pomogla, da bi naterala tu nedemokratsku Srbiju da prestane da poriče, da osporava, da prećutkuje, šta onda Kosovo, kao nekakva kosovska komisija, može da uradi. Imali ste najbolju komisiju koje ikada neko mogla da dobije - Goldstounovu komisiju nikad niko u svetu nije imao Goldstounovu komisiju. Imate pred Haškim tribunalom presude vrhu srbijanske vojske i policije. Znači vi ste međunarodno priznati kao žrtve. Nema nikakvog spora. Ali ono što mi hoćemo, mi iz Srbije, iz Hrvatske, mi iz organizacija za ljudska prava – hoćemo da to bude javno znano. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Kosovo htelo ili ne treba da je sastavni dio ove komisije iz razloga jer iako stvorimo nacionalne komisije, i ako imamo žrtava u Srbiji, mi kao komisija kako možemo da odemo u Srbiju i tamo tražimo žrtve i mi treba da sa nekim surađujemo. (Nora Ahmetaj, aktivistkinja za ljudska prava, Kosovo, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Ja razumijem frustraciju koja je potpuno opravdana da zašto kosovski fudbaleri ne mogu da igraju u Beogradu. Ja mislim da je to nepravedno. Ali ja mislim da je način da se dodje do utakmice između reprezentacije Srbije i Kosova upravo jedna ovakva inicijativa. (...) Nemojte vi koji ste žrtva kosovske bitke – mita, napraviti novi mit i imati albansku kosovsku bitku koju će onda drugi ljudi biti žrtve toga. (Haris Pašović, pozorišni reditelj iz Sarajeva, BiH, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Ovdje ima ljudi koji tvrde da srpskih žrtava nije bilo, nije bilo niti jedne. Zato je jako važno mada ja tako mislim i zato i podržavam ideju formiranja ove komisije gde će se čuti istina na regionalnom nivou, da neko u Šumadiji, seljak iz Šumadije sazna o žrtvi iz zatvora u Dubravi, koji govori o tome kako su srpske snage ubile zatvorenike. (Bekim Blakaj, Fond za humanitarno pravo Kosovo, Kosovo, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Umetnici teško nalaze motiv da se bave temom rata i potrebno je raditi na tome da se i oni uključe u ovu inicijativu.

Postojala je neka destimulacija umetnika da bi se bavili temom rata, jer se desila politizacija. Da nekažem većina, neki od umetnika koji su se bavili ovim fenomenom bili su politizovani ili su se politizovali, tako da je ovo zaista destimulacijski za nas. (Zana Hoxha Krasniqi, rediteljka sa Kosova, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Možda na neki odgovarajući način mogu da se uključe u aktivnosti i umetnici kako da stvorimo prostor da ljudi govore jer je to najbolje za njih, to je njihovo pravo, tako će sebi olakšati, možda kasnije i dobiju neku materijalnu odštetu. U ovom slučaju, u ovom kontekstu, možda bi smo trebali imati malo više donacija za umetničke aktivnosti, za predstave, za film ili nešto slično. (Visar Krusha, dramaturg sa Kosova, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)

Potrebno je izvršiti pritisak na javnost preko medija i pritisak na vlade u regionu preko međunarodne zajednice, da bi se osnovao REKOM.

Ja ipak mislim da treba da se izvrši pritisak preko medija, da bi se svest javnosti u srži upoznala sa ovim našim nastojanjima, a sa druge strane mislim da bi bolja meta bila Evropska zajednica, Kancelarija sjedinjenih američkih država, oni treba da izvrše pritisak na naše vlade da bi se osnovala jedna ovakva komisija. (...) Ovo su stvari koje se donose sa odlukom vlade, i za te odluke treba ako možemo da izvršimo pritisak na Evropljane i Amerikance da ih prisile da urade nešto. Naprimer da se kaže Tadiću 'e vala ne dam ti novac', ili 'nećete dobiti vizu za Evropu dok ne uradite to', što će oni morati da urade. Tako se to radi. (Petrit Çarkaxhiu, Oxygen, Nacionalne konsultacije s umetnicima, Priština/Prishtinë, Kosovo, 10.maj 2009.)